

УДК 339.5(477)+339.9

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО СЕКТОРУ ЯК СТРАТЕГІЯ ПОСТКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Дугінець Г.В., к.е.н.

Левченко Л.М.

Варламова О.А.

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
У статті проаналізовано особливості євроінтеграції зовнішньоторговельного сектору як складової стратегії посткризового розвитку України. В результаті проведеного дослідження визначено, що особливістю економічного та соціального розвитку України на сучасному етапі є високий ступінь впливу глобальної нестабільності на внутрішні економічні процеси, що в свою чергу зумовило зниження попиту на міжнародних ринках основної експортної продукції України. Незважаючи на існуючі зараз проблеми в ЄС, економічний потенціал інтеграційного об'єднання та динаміка його розвитку дає можливість дійти висновку про те, що Європейський Союз залишається великим ринком збуту для вітчизняних товарів та джерелом наповнення внутрішнього ринку України. Обґрунтовано, що для євроінтеграції зовнішньоторговельного сектору України слід у найближчій перспективі розробити алгоритм зміцнення інвестиційної та інноваційної складової розвитку економіки України.

Ключові слова: євроінтеграція, зовнішньоторговельний сектор, стратегія посткризового розвитку, міжнародна торгівля, експорт, імпорт

The article analyzes the features of foreign sector integration strategy as part of post-crisis development of Ukraine. As a result of the study it was determined that one of the features of economic and social development of Ukraine today is a high degree of impact of global instability on domestic economic processes, which in turn led to a decrease of demand in Ukraine's main export products on international markets. Regardless of the problems existent in the EU, the economic potential of integration association and the dynamics of its development makes it possible to conclude that the European Union remains a major market for domestic goods and a source of merchandise for Ukraine's internal market. It is grounded that it is necessary to develop an algorithm for strengthening the investment and innovation components of Ukraine's economy for the integration of the foreign trade sector of Ukraine in the near future.

Keywords: European integration, foreign trade sector, strategy for post-crisis development, international trade, export, import

Актуальність проблеми. Дослідження перспектив входження підприємств України на ринок Європейського Союзу є актуальним, оскільки очевидна необхідність подальшого розвитку і розширення присутності вітчизняних виробників на світових ринках. До того ж на сучасному етапі економічна ситуація зовнішньоторговельному секторі України ускладнена рядом проблем, сприяти розв'язанню яких може тільки поглиблення його інтеграції в систему світогосподарських зв'язків. За умови, що на експорт в останні роки приходиться майже дві третини ВВП України, а країни Європейського Союзу посідають одне з провідних місць після країн СНД, реструктуризація та євроінтеграція зовнішньоторговельного сектору є важливим критерієм ефективної стратегії посткризового розвитку України.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання формування економічної моделі України в посткризовий період були у фокусі досліджень провідних вітчизняних учених, серед яких Ю. Пахомов, В. Геєць, А. Філіпенко, А. Гальчинський, В. Черняк та ін. Ряд українських економістів намагаються досягнути значення останньої світової фінансово-економічної кризи в рамках розвитку глобалізації та вплив цієї кризи на економіку України.

Дослідження проблем європейської інтеграції, розкриття структури інтеграційних процесів, перспектив розвитку вітчизняної економіки в умовах посилення зовнішньоекономічних зв'язків є предметом дослідження вітчизняних фахівців. Серед останніх слід виокремити наукові праці І. Бураковського, В. Мовчана, Б. Пасхавера, Л. Молдован, В. Липова, О. Шубравської та ін. Ставлячись з повагою до безперечних досягнень вітчизняної та зарубіжної економічної думки, варто зазначити, що недостатньо дослідженими в сучасних умовах залишаються проблеми євроінтеграції зовнішньоторговельного сектору як складової стратегії посткризового розвитку України.

Метою роботи є висвітлення особливостей євроінтеграції зовнішньоторговельного сектору як складової стратегії посткризового розвитку України.

Викладання основного матеріалу дослідження. Загострення рецесійних процесів у світовій економіці та посилення нестабільності на світових фінансових ринках, пов'язаних переважно з борговими про-

блемами розвинених країн, відповідним чином відбілися на розвитку економічної, а особливо грошово-фінансової системи України.

Слід зазначити, що найбільшій обсяг золотовалютних резервів був зафіксований у 2007 році. Але починаючи в 2008 р. вони поступово зменшувалися і на перше півріччя 2013 року склали 23,245 млрд. дол., майже сягнувши рівня 2006 р. Необхідність підтримувати курс гривні викликало збільшення валового зовнішнього боргу за підсумками 1 півріччя 2013 р. більше ніж в 1,5 рази у порівнянні з 2005 р. (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка змін макроекономічних показників України, 2005-2012 рр.

Показник/ рік	Золотова- лютні резер- ви, млн. дол	ВВП, млн. грн	ВВП у постійних цінах 2007 року, % до попереднього року	Валовий зо- внішній борг, % до ВВП
2005	19391	441452	102,7	45,9
2006	22358	544153	107,3	50,6
2007	32 479	720 731	107,9	56,0
2008	31 543	948 056	102,3	55,9
2009	26505	913 345	85,2	88,3
2010	34576	1 082 569	104,1	86,0
2011	31795	1 302 079	105,2	77,3
2012	24546	1 408 889	100,2	76,6
2013 I півріччя	23245	653494	98,7	75,7
Відхилення (-/+)	+4155	+967437	- 2,5	+29,8

Джерело: розраховано автором за даними НБУ та Держкомстат.

До кінця 2013 року обсяги золотовалютних резервів в Україні скоріше продовжать скорочуватися оскільки настають терміни платежів за кредитами МВФ, які в 2012 р. вже склали 3,74 млрд доларів за поточним курсом, у тому числі 0,307 млрд. в рахунок відсотків, які є найбільшими з 1994 року. За підсумками 2013 року Україні необхідно буде перерахувати 5,8 млрд доларів, у тому числі 0,169 млрд. відсотків. Одним з шляхів виходу з існуючої ситуації є послідовна реалізація заходів, спрямованих на дедоларизацію економіки України. По-перше, максимальне зниження використання американської валюти в міжнародних розрахунках, особливо з основними торговими партнерами – Європейським Союзом, Росією та Китаєм. По-друге, необхідно нарощувати частку монетарного золота, оскільки, цей вид активів є достатньо ліквідним і може бути без

перешкод реалізований на ринку в обмін на вільно конвертовану валюту. Зазначимо, що на даний момент частка золота в загальному обсягу золотовалютних резервів України складає приблизно 1,5–2% на відміну від загальноприйнятих норм в розмірі 15–30%.

Тобто особливістю економічного та соціального розвитку України на сучасному етапі є високий ступінь впливу глобальної нестабільності на внутрішні економічні процеси, що в свою чергу зумовило зниження попиту на міжнародних ринках основної експортної продукції України. Умови торгівлі додатково погіршилися внаслідок застосування протекціоністських заходів у країнах – торговельних партнерах. Унаслідок суттєвого скорочення у 2012 р. обсягів експорту з України товарів і послуг (на 7,7% у реальному вимірі) його внесок у формування ВВП набув від’ємних значень і становив –3,2 в.п.

За даними Державної служби статистики України, за підсумками 2012 р. Україна експортувала товарів на 68,8 млрд. дол. США, що у вартісному вимірі на 0,6% (або на 415,6 млн дол. США) більше, ніж за 2011 р. Імпорт товарів за цей період становив 84,6 млрд дол. США, продемонструвавши зростання на 2,5% (або на 2,0 млрд дол. США). Таким чином, за підсумками 2012 р. сформувалося негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу товарів у розмірі 15,8 млрд дол. США, що на 1,6 млрд дол. США більше аналогічного показника 2011 р (рис. 1).

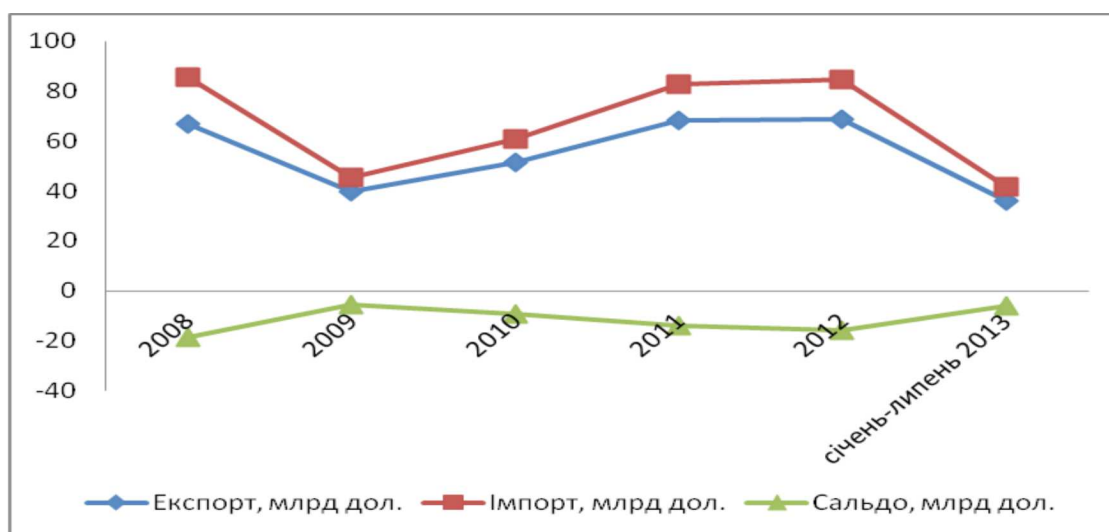

Рис. 1. Основні показники зовнішньоторговельних операцій, млрд.дол.

Слід зазначити, що в умовах пошуку ефективної стратегії посткризового розвитку євроінтеграційний вектор набуває для України все більшого геополітичного та геоекономічного значення. Причому сукупні

обсяги торговельно-економічних взаємовідносин України з країнами ЄС в останні роки стійко зростають, і це робить дослідження перспектив входження підприємств України на ринок Європейського Союзу досить актуальним. До того ж зовнішньоторговельний сектор країни відноситься до вагомих чинників впливу на конкурентоспроможність національної економіки та рівень її економічної безпеки в умовах розробки стратегії посткризового розвитку, яка має відповідати сучасним викликам, бути здатною реагувати на зовнішні загрози, забезпечувати сталий розвиток економіки та добробут населення.

Двосторонні відносини України з Європейським Союзом ґрунтуються на положеннях Угоди про партнерство та співробітництво (УПС), що була підписана 1994 р. і набрала чинності 1998 р. Експорт з України до ЄС має право користуватися перевагами Генеральної системи преференцій (ГСП) з 1993 р. Визначено, що преференції ГСП зменшують митні тарифи ЄС на товари, імпортовані з України, до 2%, тоді як ставки для країн, що користуються режимом найбільшого сприяння, становлять приблизно 4% [14].

Але українські підприємства-експортери не використовують весь потенціал ГСП. Причини низького рівня використання преференцій – слабка поінформованість українських експортерів про можливості ГСП, складності виконання преференційних правил ЄС щодо визначення походження товарів і порівняно незначний розмір преференцій для деяких видів продукції. Україна та ЄС зацікавлені в поглибленні торговельних відносин і створенні зони вільної торгівлі. З боку ЄС ця зацікавленість визначена можливістю посилення впливу в регіоні та доступу до нових ринків.

В сучасних умовах економічного розвитку основні країни – торговельні партнери України в Європейському Союзі демонстрували негативну динаміку ВВП протягом 2012 р. (Італія, Іспанія, Угорщина) чи сповільнення економічного зростання (Німеччина, Польща). За оцінками Євростату, за підсумками 2012 р. сумарний ВВП країн ЄС в річному вимірі зменшився на 0,3% [14]. Невизначеність щодо перспектив вирішення боргової кризи в ЄС, зокрема в євроні, – одна з головних проблем, які перешкоджають стабільному відновленню зростання в регіоні та світі.

Незважаючи на існуючі зараз проблеми в ЄС, економічний потенціал інтеграційного об'єднання та динаміка його розвитку дає можливість

дійти висновку про те, що Європейський Союз залишається великим ринком збуту для вітчизняних товарів та джерелом наповнення внутрішнього ринку України. До того ж торгівля з ЄС є важливим джерелом надходження вільноконвертованої валюти, дозволяє обмежувати бартер, масштаби якого в посткризових умовах загрожують економічній безпеці країни, а також співробітництво України з Європейським Союзом необхідне для технологічного оновлення вітчизняного виробництва.

Однією з тенденцій сучасного економічного розвитку є формування вертикально та горизонтально інтегрованих маркетингових систем, учасниками яких є фірми та підприємства різних країн. Інтеграція українських виробників у такі маркетинг-логістичні ланцюги та регіональні кластери дасть змогу виходити на нові перспективні ринки збуту, раціоналізувати власне виробництво, гнучкіше реагувати на зміни міжнародної економічної кон'юнктури.

Європейський Союз – це невичерпне джерело досвіду функціонування ринкової соціально орієнтованої економіки та державного регулювання економічних процесів. Очевидно, саме тут Україна може отримати знання щодо розробки й реалізації результативної антимонопольної політики та недопущення надмірної концентрації ринку окремими його учасниками.

Пристосування до нових стандартів і правил торгівлі, що неодмінно пов'язано з поглибленням відносин із ЄС, потребуватиме від українських виробників збільшення витрат у короткостроковій перспективі. Однак у довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної продукції і, як наслідок, закріпленню своїх позицій на внутрішньому ринку та збільшенню експорту на світові ринки. Крім того, українські споживачі матимуть доступ до більш якісних і дешевих продовольчих товарів. Здійснення реформ, які пов'язані з угодою про асоціацію з ЄС, посилять довіру іноземних компаній до української економіки, що буде сприяти припливу іноземних інвестицій в економіку України.

Висновки. Для євроінтеграції зовнішньоторговельного сектору України слід продовжити дослідження механізмів державного управління щодо впровадження європейської моделі забезпечення якості та безпеки продовольства, завершення підготовки гармонізованих до міжнародних вимог галузевих стандартів продукції, створення мережі лабораторій

із контролю якості. У найближчій перспективі необхідно розробити алгоритм зміцнення інвестиційної та інноваційної складової розвитку зовнішньоторговельного сектору економіки України.

Таким чином, існують значні перспективи для наукових досліджень щодо практичних шляхів розвитку економічних взаємовідносин між Україною та ЄС, насамперед – у торговельній та інвестиційній сферах, які сприятимуть формуванню ефективної стратегії посткризового розвитку нашої країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гальчинський А. С. Криза і цикли світового розвитку / А. С. Гальчинський. – К., 2009. – 391 с.
2. Геец В. М. Проблемность структурных трансформаций экономики стран с развивающимися рынками / В. М. Геец // Економіка та прогнозування. – 2009. – № 1. – С. 54–69
3. Грабовські А. Модернізаційна парадигма зовнішньоекономічної політики України / А. Грабовські, А.М. Гуменюк, М.І. Флейчук // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – ДонНУ, 2011. – с. 769. – С. 63-75.
4. Засадко В.В. Структурна економічна інтеграція прикордонних регіонів України, Білорусі та Польщі в процесі розширення ЄС : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини / В.В. Засадко. – Тернопіль, 2010. – 19 с.
5. Конвергенція економічних моделей Польщі та України : монографія / [Д.Лук'яненко, В.Чужиков, М.Г.Вожняк та ін.]; за заг. ред. Д.Лук'яненка, В.Чужикова, М.Г.Вожняка. – К. : КНЕУ, 2010. – 719, [1] с.
6. Пахомов Ю. М. Основні завдання формування посткризової моделі розвитку економіки України / Ю. М. Пахомов // Економічний часопис-XXI. – 2010. – №1–2. – С. 3–6
7. Писаренко С.М. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації спільної регіональної політики Європейського Союзу : монографія / С.М.Писаренко. – Львів : НАН України, Інститут регіональних досліджень, (Серія «Проблеми регіонального розвитку») 2009. – 152 с.
8. Про Концепцію загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 21 листоп. 2002 р. № 228–IV. – Режим доступу : rada.gov.ua

9. План дій Україна – ЄС / Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_693.
10. Спільний європейський економічний простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей : монографія; за заг. редакцією Д.Г. Лук'яненка, В.І. Чужикова. – К.: КНЕУ, 2007. – 544 с.
11. Угода про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Співтовариством та їх державами-членами / законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012.
12. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К. : Знання, 2007. – 670 с.
13. Черняк В. К. Посткризова економіка: капіталізм „з людським обличчям” / В. К. Черняк. – Економічний часопис-XXI. – 2010. – № 1–2. – С. 16–17.
14. International trade and foreign direct investment [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-FO-12-001/EN/KS-FO-12-001-EN.PDF